

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODDĚLENÍ RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PAVEL TREŤJAKOV A JEHO GALERIE

Autorka: PETRA ŠMEJKALOVÁ

Vedoucí práce: doc. PaedDr. ZDEŇKA MATYUŠOVÁ, Ph.D.

Obor: Ruský a německý jazyk pro hospodářskou sféru, 4. ročník

Rok: 2007

Oddělení ruského jazyka a literatury

Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice

Pavel Tret'jakov a jeho galerie

Bakalářská práce pojednává o jedné ze světoznámých a unikátních kulturních památek Ruska - o slavné Tret'jakovské galerii.

Detailně se zaměřujeme na tento umělecký objekt s cílem vystihnout a charakterizovat ho především jako pozoruhodnou památku ruské kultury. V rámci této práce se zabýváme historií a vývojem galerie.

Pozornost je samozřejmě věnována i bratrům Tret'jakovovým, zejména pak Pavlu Tret'jakovovi, který jako obdivuhodný vlastenec a mecenáš zasvětil svůj život právě vytvoření národní pokladnice ruského malířství, která dodnes nese jeho jméno.

Práce je doplněna obrazovou dokumentací.

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

The Department of Russian Language and Literature
Pedagogical Faculty of South Bohemia University of České Budějovice

Pavel Tretyakov and the Gallery

This Bachelor thesis is focused on the worldfamous and unique cultural monument of Russia – the Tretyakov Gallery in Moscow.

It is concentrated on this magnificent subject of art in detail so that to capture and characterize it as a remarkable art treasure of Russian culture.

Its history and development are dealt with minutely. The special attention is given to Pavel Tretyakov as well.

The great patriot and admirable patron devoted all his life to creating this rational treasure house of Russian painting. The gallery has borne his name until now.

The work is provided with picture documentation.

Supervisor of the bachelor's paper: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Pavel Tret'jakov a jeho galerie** vypracovala samostatně, a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu i ostatní zdroje, které uvádím v příložené bibliografii.

České Budějovice, 6. 4. 2007

.....

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Tato bakalářská práce vznikla pod odborným vedením paní **doc. PaedDr. Zdeňky Matyušové, Ph.D.**, které bych tímto chtěla poděkovat.

Motto: Země může být protkána nitkami výtvarné kultury.

V. J. Kurbatov

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává a Treťjakovské galerii. Výběr tématu mé bakalářské práce ovlivnila má touha poznat blíže tuto kulturní památku, neboť Treťjakovská galerie zaujímá mimořádné postavení mezi výtvarnými muzei národní umělecké tvorby Ruska. Výsadní pozici jí garantuje nejen bohatá historie, ale také skutečnost, že shromažďuje, zpřístupňuje a vědecky zpracovává největší soubor ruského a sovětského výtvarného umění 11. - 21. století.

Pro obyvatele Ruska a také pro cizince je seznámení se sbírkou Treťjakovské galerie nekonečným putováním Ruskem plným dojmů a poznatků. Ruské umění, které je v galerii soustředěno, umožňuje nahlédnout na svět a duchovní podstatu ruského člověka. V sálech galerie pociťuje člověk svébytnost a originalitu ruské výtvarné školy, ale i její sounáležitost s celoevropským uměleckým vývojem.

Zrod velkých uměleckých sbírek spadá do poslední třetiny XIX. století. Právě tehdy se ve společnosti projevuje hluboký vědomý zájem o ruskou kulturu a umění. Hlavní hybnou silou se stala Moskva a osvícenské vrstvy moskevského kupectva, ze kterého se v 50. a 60. letech XIX. století zrodila řada vynikajících sběratelů, znalců. Nejvýznamnější postavou byl bezesporu Pavel Michajlovič Treťjakov, který ve své galerii soustředil kolekci děl členů Společenství putovních uměleckých výstav. Přívrženci tohoto směru se zasazovali o znázornění realistického umění. Peredvižnici (tak byli nazýváni již svými současníky) organizovali ve městech Ruského impéria putovní výstavy (1871-1923), vzdělávali ruskou provinční společnost a seznamovali ji s tím, čeho dosáhli domácí umělci.

Konání P. M. Treťjakova při zřizování veřejně přístupné galerie ruského umění, které bylo hluboce prodchnuto vlasteneckým cítěním, našlo odezvu a bylo příkladem k napodobování. Po celou dobu své existence měla Treťjakovská galerie významnou roli při utváření a rozvoji výtvarných muzeí Ruska.

Hlavním záměrem mé bakalářské práce je prezentovat tuto jedinečnou uměleckou sbírku, kterou Treťjakovská galerie bezesporu je, jako celek, jako celonárodní ruské

jmění. Chci tímto přispět k její popularizaci a k seznamování s domácím i světovým dědictvím, které je v galerii představováno.

V rámci této práce jsem se zabývala historií a vývojem galerie, ale i obrazy, které jsou ve sbírce umístěny. Do dokumentárních příloh jsem zařadila snímky Tret'jakovské galerie a fotografie vybraných exponátů z jejích sbírek.

Státní Tret'jakovská galerie

Když 22. května 1856 obchodník, průmyslník a budoucí mecenáš Pavel Tret'jakov zakoupil dva obrázky od soudobých umělců, ještě netušil, že právě zakládá národní klenotnici výtvarného umění. Bylo mu 23 let, ze záliby se postupně stala vášně Tret'jakov tak pojal myšlenku shromáždit díla ruských výtvarných umělců a založit skutečnou národní galerii. Od té doby, už 151 let, mají malby, sochy a grafika ruských umělců své útočiště a svatostánek právě v Tret'jakovské galerii.

Středověké ikony i přední díla Kandinského, Maleviče, Serova, Vrubela či Repina, dohromady více než 130 000 exemplářů ruského umění od 11. do 21. století se nalézají v galerii ve více než 60 sálech a bezpočtu depozitářů především v Moskvě. Ročně ji navštíví více než milion lidí.

Zakladatel galerie P. Tret'jakov se narodil 27. prosince 1832. Jako mladý převzal po otci továrnu na len v Kostromě i obchod v Moskvě, avšak brzy se jeho jedinou vášní stalo sbírání obrazů a podpora umělců. Stále se rozrůstající sbírkou nejprve zaplnil rodinnou usedlost v Tolmačích a když se rodina přestěhovala do domu v Lavrušinské uličce v Moskvě, obrazy ji následovaly.

Tret'jakov jako jeden z prvních dovedl ocenit moderní ruské umění a objevil celou řadu nových talentů, například Levitana či Serova. Když později začal kupovat obrazy hnutí peredvižníků - Repina, Perova, Vereščagina, Surikova a dalších, začala být jeho sbírka opravdovým centrem ruského výtvarného umění.

Roku 1881 Tret'jakov rozhodl, že sbírku zdarma zpřístupní veřejnosti. Nákupem a vystavováním některých děl musel dokonce čelit veřejné nevoli. Obrazy s údajným proticírkevním postojem tak nesměly být volně přístupné, uchovávaly se ve zvláštních místnostech. Avšak když se umělcova práce objevila u Tret'jakova, bylo to, jako by byla veřejně uznána.

V roce 1892 Tret'jakov svou úctyhodnou kolekci, která už tehdy čítala 1287 maleb a 518 kreseb, věnoval městu Moskvě.

Po Tret'jakovově smrti (1898) byla galerie řízená radou, kterou ustanovilo město. Právě rada mimo jiné zařadila do sbírky staré ruské umění, ikony, které Tret'jakov uchovával ve své soukromé sbírce. Sbírkou Tret'jakovské galerie také prošly v této době radikální reformou a „poevropštěním“. Exponáty se začaly řadit chronologicky podle doby jejich vzniku, místo původního nepřehledného řazení podle data jejich nákupu.

Bolševický převrat vedl k zestátnění sbírky a ta od té doby nese název Státní Tret'jakovská galerie. Během občanské války nebyly sice peníze ani na údržbu galerie, ale původní kolekce byla paradoxně téměř zdvojnásobena zestátněním celé řady dalších soukromých sbírek.

S vpádem německého wehrmachtu na ruské území byla Tret'jakovská galerie přesunuta na Dálný Východ do Novosibirsku a samotnou budovu v Moskvě zasáhly jen dvě bomby. Celkové téměř desetileté rekonstrukce se budova galerie dočkala teprve roku 1986.

V ulici Krymský val, kde byla veřejně přístupná část sbírky během přestavby původní budovy, zůstala nová Tret'jakovská galerie s ruským a sovětským uměním od 20. let až do současnosti. Vedle nádherných suprematistů a futuristů se zde vystavuje i oficiální umění doby Sovětského svazu. Tak můžeme vidět vedle Malevičova obrazu „Černý čtverec na bílém pozadí“ třeba obrazy Lenina, Stalina a dalších sovětských představitelů.

Historie rodiny Tret'jakovových

(1774–1898)

Pavel Michajlovič Tret'jakov pocházel ze starobylého, avšak nepříliš bohatého kupeckého rodu, který žil ve městečku Malojaroslavec. Bylo by možné sestavit podrobný rodokmen známého sběratele, kdyby však během ústupu napoleonské armády v roce 1812 neshořely městské archivy.

Předkové Pavla Tret'jakova se v Moskvě usadili v roce 1774. Michail Zacharovič, otec sběratele, byl velmi aktivní obchodník. V roce 1831 se Michail Zacharovič oženil s Alexandrou Danilovnou Borisovovou, dcerou bohatého obchodníka, který exportoval slanineu do Anglie. Zpočátku se otci jevil sňatek dcery neodpovídajícím, ale časem se ukázalo, že zeť Danily Borisova je velmi podnikavý a úspěšný. V roce 1832 se novomanželům narodil prvorozený syn - Pavel Michajlovič Tret'jakov.

Ještě jako dospívající se Pavel stal otcovým pomocníkem, společně s mladším bratrem Sergejem plnil povinnosti „kluka pro všechno“. Pomáhali správcům, běhali s pochůzkami a vynášeli smetí.

Michail Zacharovič měl podlomené zdraví a zemřel v roce 1850 ve věku čtyřiceti devíti let. Manželka Alexandra Danilovna měla, dle závěti, vést obchody až do dovršení věku 25 let mladšího ze synů - Sergeje, dcery držet u sebe a po dosažení dospělosti je vdát dle svého rozhodnutí a syny Pavla a Sergeje do dosažení plnoletosti vychovávat, nebránit jim v přístupu k obchodu a příslušnosti ke své třídě a důstojně je vzdělávat.

V roce 1852 se bratři rozhodli, z důvodu blížící se svatby sestry Jelizavety Michajlovny a staršího správce Vladimíra Dmitrijeviče Konšina, zakoupit usedlost - dům s velkým dvorem a zahradou ve farnosti Nikolaje Divotvorce, nacházející se v Tolmačích. Novomanželé se usadili ve dvou pokojích v přízemí s výhledem do zahrady. Vedle nich se zabydleli bratři. Sestra Sofie s matkou žily ve dvou pokojích ve zvýšeném přízemí a malá sestřička Naděžda s vychovatelkou bydlely v odděleném podkrovním prostoru.

Po smrti manžela byla Alexandra Danilovna považována „dočasně“ za obchodnici druhého kupeckého cechu a obchod synům předala roku 1859. Ti vytvořili partnerství s manželem

Jelizavety a v roce 1860 vznikl „Obchod s látkami, papírovým a vlněným zbožím, ruským i zahraničním, Obchodního domu bratrů P. a S. Treťjakovových a V. Konšina v Moskvě, na Iljince.

Ke konci života vlastnil obchodník prvního kupeckého cechu Pavel Treťjakov nejen tento obchod na Iljince, ale také přádelnu lnu v Kostromě, která se vyznačovala velmi vysokou úrovní technického vybavení.

V roce 1865 se Pavel Michajlovič oženil s Věrou Nikolajevnou, rozenou Mamontovovou. Věra byla sestřenicí hospodáře Abramceva Savvy Ivanoviče Mamontova a tetičkou Věry Mamontovové, která stála modelem k obrazu V. A. Serova „Dívka s broskvemi“ (1887). Není to pouze výstižný portrét Věry Mamontovové, dcery známého mecenáše, namalovaný s ušlechtilým vkusem, ale také širší obraz světlého a radostného mládí. Živost pohledu půvabného děvčátka, svěžest zeleně za oknem - to vše je vystiženo skutečně umělecky.

Vztahy v rodině se vyvíjely velmi šťastně, všechny děti se spolu intenzivně přátelily. Mezi starší Věrou a Sašou byl pouze roční věkový rozdíl, poté následovala Ljuba a Míša, později, po čtyřech letech po Míšovi, se narodila Máša a po ní poslední - Vaněčka, oblíbenec všech. Bohužel, Míša se narodil nemocný a nebyl právně způsobilý. Velké neštěstí postihlo rodinu v roce 1887, kdy během tří dnů zemřel na spálu osmiletý Váša.

Rodiče upřednostňovali domácí vzdělávání dcer. Otec byl pro holčičky příkladem pracovitosti, rozvíjel v nich cit pro dobré malířství a Věra Nikolajevna obdařila dcery svým hudebním talentem. V sále byly umístěny dva koncertní klavíry firmy „Bechstein“. Věra, Saša, Ljuba a Máša se tak neustále zabývaly hudbou, ale zvláště nadanou byla Věra. Rodinný přítel Petr Iljič Čajkovskij dokonce doporučoval Věře přihlásit se na konzervatoř, ale otec, jenž byl přívržencem přísné výchovy, jí to nedovolil.

V domě Treťjakovových pobývali I. S. Turgenev, skladatelé N. G. Rubinštejn a P. I. Čajkovskij, malíři I. E. Repin, V. I. Surikov, V. D. Polenov, V. M. Vasněcov, V. G. Perov, I. N. Kramskoj. S některými z nich byla rodina v příbuzenském vztahu: bratr P. I. Čajkovského Anatolij byl ženatý s neteří Pavla Michajloviče; manželka malíře V. D. Polenova, N. V. Jakunčikovová, byla neteří Věry Nikolajevny.

V říjnu 1867 přijala Věra Nikolajevna od Městské dumy opatrovnictví nad Pjatnickou městskou základní dívčí školou. I sám Pavel Michajlovič byl jedním z opatrovníků Arnoldovského učiliště pro hluchoněmé. V roce 1879 jako odpověď na drby o svém bohatství napsal V. V. Stasovovi: Já nemám takové prostředky, jak se někomu může zdát. Nejsem koncesionář, nejsem stavbyvedoucí, mám v péči školu pro hluchoněmé. V průběhu několika desítek let věnoval Tret'jakov učilišti skutečnou pozornost. Tret'jakovové, navštěvující tyto školy, s sebou brali z výchovných důvodů i dcery, a každého žáka znali vlastním jménem.

Pavel Michajlovič, jenž byl obchodníkem již čtvrté generace, si přál, aby se jeho dcery provdaly jen za obchodníky. Věra, která se zamilovala do talentovaného klavíristy, Alexandra Zilotiho, bratrance skladatele S. V. Rachmaninova, hodně vytrpěla, než otec s jejím sňatkem souhlasil. Sňatek se konal v únoru roku 1887. Manželem Alexandry se stal lékař a sběratel Sergej Botkin. Jeho bratr Alexandr, lékař, poté hydrolog, výzkumník Severu se oženil s Mášou. V roce 1894 se Ljuba provdala za malíře Nikolaje Gricenka. Pavlovna, ovdovělá v roce 1890, se podruhé provdala za známého Lva Baksta, malíře a grafika, tvůrce kostýmů a dekorací pro djagilevská představení v Paříži. Pavlovi Michajloviči dlouho trvalo, než všechny tyto mladé lidi náležitě ocenil.

Může se zdát, že to byl lehký, šťastný a bezstarostný život. Přesto však v roce 1893 Pavel Michajlovič píše dceři Alexandře velmi rozsáhlý a vážný dopis, v němž vysvětluje svou představu o rodičovských povinnostech: Peníze nejsou dobrá věc, vytváří nemorální vztahy. Pro rodiče je důležitá povinnost poskytnout dětem výchovu a vzdělání a vůbec není povinné jejich zabezpečení. V tomto dopise se objevila i tato slova: Mou ideou již z období dětství bylo vydělávat proto, aby to nabyté od společnosti se vrátilo také společnosti (lidu) v libovolných prostředcích a tato myšlenka mě neopustila po celý život.

V prosinci 1898 Pavel Michajlovič zemřel. Přesto, že Věra Nikolajevna byla o 13 let mladší než manžel, přežila ho pouze o 3 měsíce.

Vášeň ke sběratelství

(1850–1892)

Obchodník, sběratel, mecenáš

První nákupy uměleckých děl, které Pavel Tret'jakov uskutečnil, spadají do období poloviny padesátých let 19. století (1850). Na Sucharjevce, kde nakupoval knihy, získal 24-letý obchodník 11 grafických listů. Po roce se u něho objevily obrazy malované olejem, většinou od nizozemských mistrů. Později dával Tret'jakov přednost výhradně ruským umělcům.

Ještě v roce 1853 objevil obrazovou galerii tajemníka Fjodora Ivanoviče Prjanišnikova. Toto náhodné seznámení se soukromou sbírkou ředitele poštovního departementu Fjodora Prjanišnikova, jehož sbírka se skládala z děl ruských umělců a návštěva Ermitáže v Petrohradu mladého Moskvana zaujala a přivedla ke sběratelství. V Prjanišnikově sbírce se Pavlu Michajloviči zvláště zalíbily obrazy Pavla Fedotova, které do detailu zobrazovaly scény z ruského městského života.

Z počátku kupoval Tret'jakov práce svých, tehdy ještě málo známých, současníků. Obraz V. G. Chud'akova „Potyčka s finskými pašeráky“ (1853) se u Tret'jakova objevil jako jeden z prvních, v roce 1856. Tentýž rok je považován za období zrození Tret'jakovské galerie.

Tret'jakov ale nebyl prvním a ani jediným sběratelem národního umění. Již v bohatých uměleckých sbírkách I. Šuvalova, A. Stroganova a dalších příslušníků vyšší šlechty XVIII. a počátku XIX. století byly zastoupeny práce ruských mistrů, avšak bylo jim přisouzeno pouze nejskromnější místo. Vlastenecké nadšení, jež bylo vyvoláno bojem proti vpádu napoleonských vojsk do Ruska roku 1812, dalo impuls k novému přehodnocení úspěchů ruského malířství a sochařství. V tomto období se tvůrcem první galerie ruského umění stává Pavel Svinjin. Podařilo se mu ze svých prostředků nashromáždit sbírku 140 děl ruských malířů a sochařů a pojmenoval ji „Ruské muzeum“. Museum existovalo od roku 1819 do roku 1839, poté byla sbírka rozprodána. F. Prjanišnikov a další moskevští boháči jako V. Kokorev a K. Soldatěnko byli také velkými sběrateli národního umění ve

čtyřicátých až šedesátých letech XIX. století. Avšak ani tito a ani jiní majitelé obrazáren nesehráli tak významnou úlohu v dějinách ruské umělecké kultury jako právě P. M. Treťjakov.

Názory zakladatele galerie se vytvářely pod vlivem ruské literatury, která tehdy vstupovala do období rozmachu. Treťjakov byl současníkem Lva Tolstého, Ivana Turgeněva, Fjodora Dostojevského - tedy těch, kteří s takovou silou a hloubkou vystihovali ve své tvorbě život národa. V tomto společenském prostředí získal Treťjakov přesvědčení o tom, že umění je předurčeno, aby zobrazovalo život a má být silou osvěty a duchovní výchovy národa.

V roce 1860, kdy se Treťjakov poprvé vydal do zahraničí, jednak z důvodu obchodů svého „Obchodního domu“ a dále za účelem sebevzdělávání, sepsal závět. V ní byly obsaženy významné řádky: Kapitál ve výši 150 000 rublů ve stříbře odkazuji za účelem vybudování uměleckého muzea v Moskvě nebo veřejné obrazové galerie.

Během první cesty po Itálii se seznamuje s architektem A. S. Kaminským, který se později stal manželem Treťjakovovy sestry Sofie. Obeznamen o uměleckých dílech K. P. Brjullova, nacházejících se v Itálii, usiluje Treťjakov u dědiců archeologa M. Lančiho o jeho portrét. Tímto způsobem se roku 1860 ve sbírce objevila první práce „velikého Karla“ „Portrét archeologa M. Lančiho“ (1851).

S mnoha malíři spojovalo Treťjakova upřímné přátelství. Občas koupě uměleckého díla určovala další umělecký osud mistra. Antiklerikální zaměření obrazu V. G. Perova „Vesnická procesí o Velikonocích“ (1861) nevyhovovalo vkusu každého. Perov nelítostně poodhaluje drama současné vesnice. Se zlobou a tvrdostí ukazuje vítězství hrubých a přízemních instinktů vypěstovaných zoufalou temnotou a bídou. Výjev zobrazuje průvod opilých vesničanů a duchovních. Není náhoda, že úřady rychle zakázaly tisk reprodukcí, neboť se bály o reputaci duchovních. Ale P. Treťjakov naopak vysoce ocenil pravdivé slovo v umění.

Fámy se šíří, - psal Treťjakovovi malíř V. G. Chud'akov, - možná Vám brzy položí Posvátný Synod otázku: Na základě čeho kupujete takové amorální obrazy a veřejně je vystavujete? Pavel Michajlovič byl dokonce nucen předložit vládě písemné prohlášení, že obraz nebude pro veřejnost vystaven. Ale později poměrně mnoho Perovových

uměleckých děl sbírku doplnilo. Realistické zaměření malířství druhé poloviny 19. století vyvolávalo nastolení „bolavých otázek“ společnosti, které znepokojovaly také Tret'jakova. Není náhodou, že se ve sbírce objevila díla „Nerovný sňatek“ (1862) od V. V. Pukireva, „Schovanka“ (1867) od N. V. Hevrjeva, „Pokušení“ (1857) od N. G. Šildera, „Kněžna Tarakanovová“ (1864) od K. D. Flavického.

Obraz Vasilije Pukireva (1832-1890) „Nerovný sňatek“ (1863) se zaměřuje na v té době vášnivě projednávanou „ženskou otázku“ (nerovnoprávnost žen, nadvláda patriarchálních zvyků v rodině atd.). Pukirev porovnává tváře, ruce, postoje, oděv starého a bohatého generála, který zaujímá význačné místo ve společnosti s jeho mladou nevěstou z chudé rodiny, vdávající se proti vlastnímu přání. Malíř zde zdůrazňuje kontrast výjevů postavou mladého člověka s rukama zkříženými na prsou, v jehož vzhledu podle domněnek badatelů zvěčnil umělec své vlastní rysy.

„Tret'jakovská škola“

Pamětníci obdivovali Tret'jakovovu přirozenou inteligenci i náročný vkus. Kupoval obrazy navzdory názorům kritiků, zákazům cenzury a tlaku uznávaných autorit. Pokud se umělecké dílo ocitlo u Tret'jakova, tak to pro malíře znamenalo to samé, jako společenské uznání. Tret'jakov se těšil obzvláště velké důvěře malířů, kteří mu jako prvnímu předváděli ve svých ateliérech či na výstavách svá nová díla, mnohdy v předvečer vernisáže.

Historie Tret'jakovské galerie je nerozlučně spjata s existencí Sdružení putovních uměleckých výstav (někdy také nazývané Sdružení peredvižníků) a právě díla jeho členů jsou ve sbírce také nejvíce zastoupena. Sdružení, založené v roce 1890, spojilo malíře tíhnoucí k realistickému zobrazení událostí, postav a charakterů ruského života i jeho minulosti. Pevně věřili v to, že úkolem umění je sloužit „důležitým zájmům národa“, a zamýšleli seznámit se svým uměním ruskou provincií. Tret'jakov sdílel jejich názory a malíře materiálně podporoval. V mnohém, díky Tret'jakovovi, byli tak členové Sdružení schopni uchránit si ideovou a tvůrčí samostatnost. Jeden ze západních kritiků dokonce nazval tuto „nezávislou skupinu malířů“, „malíře národního životního stylu a povahy“ - „Tret'jakovskou školou“.

Jednalo se o první samostatnou organizaci v dějinách ruského umění, která si kladla za cíl systematicky zapojovat široké kruhy diváků do nejnovějších úspěchů realismu. Svého cíle dosáhlo Sdružení skvěle: peredvižnici pravidelně pořádali své výstavy nejen v Moskvě a Petrohradě, ale i v mnoha dalších provinčních městech země. Podařilo se jim získat rozum i srdce ruské veřejnosti a naučili ji vnímat každou z výstav Sdružení jako důležitou událost veřejného života.

Z druhé strany také právě peredvižnici, mezi které patřily veliké, originální talenty jako Vasilij Perov, Ivan Kramskoj, Nikolaj Ge, Ilja Repin, Vasilij Surikov a další, přispěli nejvíce k osvobození umění od akademické konvence, k novátorskému rozvoji realismu druhé poloviny XIX. století.

Obchodník prvního cechu, jenž vlastnil továrnu na spřádání lnu v Kostromě a obchod na Iljince v Moskvě, Tret'jakov, se velice usilovně zabýval sběratelstvím a této činnosti proto věnoval mnoho ze svého času a sil.

Na první výstavě Sdružení putovních uměleckých výstav, kde bylo vystaveno 47 děl, získal Tret'jakov dílo A. K. Savrasova „Přiletěli havrani“ (1871). Toto plátno bylo se svými měkkými a tlumenými barvami v ruském umění mimořádné: nově odhalovalo ruským lidem známou krásu obyčejného, zabydleného koutu rodné přírody. Savrasov znamenitě vystihl radostné jarní probouzení přírody na okraji typického provinčního městečka, za nímž se rozevírají široké dálavy krajiny za řekou. V dalším rozvoji lyrického prvku v národním krajinářství byl pak tento obraz vždy, a to jak pro ruské malíře, tak i pro širokou veřejnost, jakýmsi svérázným vzorem upřímnosti, vřelosti citů malíře k oblíbenému motivu.

Také získal obraz N. N. Ge „Petr I. vyslýchá careviče Alexeje v Petěrgofu“ (1870) a plátno I. N. Kramského „Kristus v poušti“ (1872), zakoupené přímo v umělcově ateliéru, bylo představeno na druhé putovní výstavě. Tret'jakov o plátně hovořil v tom smyslu, že je to nejlepší obraz v naší škole během poslední doby. Na obraze „Kristus v poušti“ vystihuje Kramskoj proces napjatého duševního hledání životní pravdy a stejně tak i připravenost se obětovat.

Na obraze od N. N. Ge „Petr I. vyslýchá careviče Alexeje Petroviče v Petěrgofu“ se staví do protikladu vnitřní síla a energie Petra I. se slaboštvím jeho syna Alexeje, který se stal odpůrcem reforem svého otce a zúčastnil se spiknutí, které bylo proti němu namířeno. Malíř, který na plátně odhaluje hluboký charakter svých postav, zřetelně vyjádřil nemožnost smíření hledisek otce a syna i duševní převahu Petra I. a jeho přesvědčení o správnosti své věci.

Získáváním živé zkušenosti ze styku se současným uměním, a to jak na výstavách, tak i při cílených návštěvách dílen, se obohacovaly Tret'jakovy původní představy o ruském umění, a tak se úkoly, které si ukládal, stávaly stále složitější. Postupně rozšiřoval okruh své sběratelské činnosti a již na počátku šedesátých let začal galerii doplňovat nejen díly současníků, ale také pracemi ruských mistrů první poloviny XIX. století a tehdy poměrně málo prostudovaného umění XVIII. století. I zde vyhledával ta díla, která byla charakterizována pravdivostí a upřímností, především pak realisticky provedené portréty.

Ke konci života získal také více než šedesát památek starého ruského umění, ale sám je již nestačil do galerie zařadit, uložil to svým nástupcům. Tak se v rámci jeho soukromé sbírky postupně začal rýsovat široký obraz dějin národního umění. A když se car Alexandr III. v polovině devadesátých let XIX. století rozhodl, že založí v Petrohradě muzeum ruského umění, byl nucen přiznat, že „moskevský kupec předstihl panovníka“.

Národní galerie portrétů

Na konci šedesátých let 19. století Tret'jakov přemýšlel o založení galerie portrétů ruských „*spisovatelů, skladatelů a obecně představitelů umění*“. Národní galerie portrétů se měla stát „muzeem v muzeu“ - „*veřejnou, všem dostupnou klenotnicí krásného umění*“. Podle všech indicií byl Tret'jakov ovlivněn „módní“ osvícenskou ideou XIX. století o zásadní úloze osobnosti v dějinách. Sběratel sám zadával malířům zakázky na portréty, srdečně se zajímal o jejich práci a tímto způsobem napomáhal rozvoji tohoto žánru. Mnohé portréty autorů Perova, Kramského, Repina, Jarošenka byly zhotoveny pokud ne na přímou objednávku Tret'jakova, tak alespoň s vědomým záměrem dostat se do jeho „muzea v muzeu“.

V roce 1872 P. M. Tret'jakov obdržel celou sérii portrétů známých spisovatelů malovaných V. G. Perovem: A. N. Ostrovského (1871), F. M. Dostojevského (1872), A. N. Majkova (1872), M. P. Pogodina (1872), V. I. Dalja (1872), I. S. Turgeněva. Veřejnosti byly představeny na výstavách Sdružení v letech 1872-1873.

Po čtyři roky byl Pavel Michajlovič nucen usilovat o to, aby dosáhl souhlasu Lva Tolstého stát modelem k portrétu malíři Kramskému. Nakonec roku 1873 spisovatel ustoupil, ale za podmínky, že malíř vytvoří ještě spisovatelův druhý portrét, který zůstane v rodině. Kramskoj tuto prosbu vyplnil.

Portrét Fjodora Dostojevského je jedním z nejlepších Perovových výtvorů, skvostem ruského umění, pokud jde o hloubku vystižení charakteru a psychologie člověka. Čiší z něj jednoduchost, lakoničnost a výrazová síla. Ve vzhledu spisovatele a v jeho typickém nervním gestu vyjádřil Perov obrovské napětí duševní práce, která se zmocnila celé bytosti Dostojevského, soustředění jeho mysli v hledání odpovědi na kruté, mučivě chmurné myšlenky.

Na žádost Pavla Michajloviče namaloval Kramskoj také portrét N. A. Někrasova, který byl v té době těžce nemocen.

Deset let po svatbě, v roce 1875, Pavel Michajlovič projevil přání získat portrét své manželky. Jako vždy předcházelo zdlouhavé dopisování s I. N. Kramským. Konečným výsledkem bylo, že nám historie zanechala dva portréty Věry Nikolajevny Tret'jakovové - díla Kramského z let 1876 a 1879.

Avšak samotný Pavel Michajlovič vždy kategoricky odmítal stát malířům modelem. Až když onemocněl a byl nucen zdržovat se doma, tehdy se I. N. Kramskému podařilo namalovat jeho portrét (1876). Druhý portrét zakladatele galerie vytvořil I. E. Repin v roce 1883.

Domácí muzeum

Rodina Tret'jakovových se na počátku padesátých let 19. století přestěhovala do Lavrušinské uličky, přestože velmi milovala svůj dům v Tolmačích. Zde žil do svatby Pavel Michajlovič s matkou, sestrami a rodinou bratra Sergeje. A sem také přišla, jako mladá manželka, Věra Nikolajevna a vyrostly tu i všechny její děti.

Původně se právě v tomto domě nacházela sbírka P. M. Tret'jakova, ale obrazů přibývalo stále více a více. V roce 1872 byl jejich počet vyšší než 150 kusů a v salonku domu již nebylo dostatek místa. Proto byla na jaře roku 1874 pro sbírku postavena dvoupatrová budova na základě projektu Alexandra Kaminského (manžela sestry Tret'jakova). Přimykala se k jižní stěně domu, rozprostírala se do strany až k plotu, který odděloval pozemek církve Svatého Mikuláše v Tolmačích, a pohltila i část sadu v okolí domu. Dvě místnosti byly propojeny vnitřním průchodem s obytnou částí, ale měly i samostatný vchod zvenčí. V přízemí na zdech předělujících místnosti jako příčky byla na stěnách naproti oknům umístěna díla starých mistrů - krajiny S. F. Ščedrina, F. M. Matvejeva, M. I. Lebeděva, M. N. Voroběva. V patře, ve vysokém, prostorném sálu se nacházela díla současníků - V. G. Perova, V. I. Jakobiho, V. V. Pukireva, K. D. Flavického a dalších.

Válka a mír očima malíře

Největším přírůstkem, který Tret'jakov získal za 92 000 rublů byl soubor děl V. V. Vereščagina. V roce 1872 shlédł Pavel Michajlovič v mnichovském ateliéru malíře jeho Turkestánskou sérii, která na sběratele udělala obrovský dojem. Po dvou letech plánoval Vereščagin předvést v Petrohradě všechna plátna vytvořená na základě dokumentů souvisejících s turkestánskou válkou. Cyklus obrazů z této války vytvořil malíř v letech 1871-1873 a zobrazil v něm dojmy ze svých cest po Střední Asii. Například obraz „Apoteóza války“ (1871) je inspirován historií krutého krvavého zúctování Tamerlána (středověkého dobyvatele) s pokořenými národy. Zobrazení pyramidy lebek, mrtvého města, pouště v kvetoucím sadu tak dostává význam symbolu útrap a válečné zkázy. Na rám obrazu malíř umístil nápis: „Věnováno všem velikým dobyvatelům, minulým, přítomným i budoucím.“ Tret'jakov zatoužil koupit tuto sérii obrazů a darovat ji

Moskevskému učilišti malířství, sochařství a architektury. Nicméně rada učiliště nabízený dar odmítla.

Tehdy Pavel Michajlovič předal sbírku Moskevské společnosti milovníků umění, ale za podmínky, že během následujících tří let společnost zajistí její veřejnou prezentaci. Společnost však podmínku nesplnila. Treťjakov tedy přesunul tento svůj první dar městu Moskvě roku 1881 zpět do své galerie. V této době již bylo součástí sbírky 78 studií V. V. Vereščagina namalovaných v Indii a získaných v roce 1880. Svě místo ve sbírce Pavla Michajloviče zaujalo také několik obrazů Balkánské série V. V. Vereščagina („Šipka - Šejnovo. Skobelev pod Šipkou“ 1878-1879). 12. dubna 1877, v den vyhlášení rusko-turecké války, se Věra Nikolajevna „modlila za tolik drahé započaté dílo - osvobození Slovanů od tureckého útlaku“. Treťjakovovi velice pozorně sledovali průběh vojenských událostí. Obdivovali V. V. Vereščagina a V. D. Polenova, kteří pracovali jako váleční korespondenti. Po návratu Polenova do Ruska a jeho následném usídlení v Moskvě začal Treťjakov pozorně sledovat jeho tvorbu a získal jeho obraz „Moskevský dvorek“ namalovaný roku 1878. Obraz upoutal pozornost současníků tím jak odrážel tichý, útulný kout Moskvy a také malířskou technikou neobvyklou pro ruské výstavy té doby - svěžestí barev jakoby prosycených sluncem, jemností měkkých barevných přechodů, s jejichž pomocí Polenov vystihl dojem vzduchu.

...bez rozdílu původu a titulu

Bolestné a smutné události roku 1881 - smrt F. M. Dostojevského, N. G. Rubinštejna, M. P. Musorgského - se u Treťjakova střídaly s chvílemi radosti, když se na deváté putovní výstavě objevil obraz V. I. Surikova „Ráno před popravou střelců“ (1881). Obraz představuje slavnostní a tragické divadlo - okamžik před popravou střelců, kteří se vzbouřili proti novotám Petra I. a utrpěli drtivou porážku. Hrdinství odsouzených střelců v bílých košilích, s hořícími svícemi v rukou, rozmanitost charakterů a pocitů duševně zcela zlomených lidí ve chvíli největší zkoušky. To všechno je podtrženo hořem a zoufalstvím jejich nejbližších a postaveno do protikladu s nemilosrdností Petra I., který vyniká na pozadí výrazných řad vojska. Architektonické uspořádání Rudého náměstí

výrazně kontrastuje s lidskými obrazy v levé a pravé části plátna. Výrazný talent třiatřicetiletého malíře Tret'jakova přitahoval.

Ve stejném roce se Pavel Michajlovič rozhodl otevřít galerii pro veřejnost: „národně-umělecká“ a „historická“ galerie se stala „veřejnou“. Sbírce byl udělen statut skutečného muzea. Po právní stránce galerie zůstávala v soukromém vlastnictví, ale ve skutečnosti kterýkoliv člověk, „bez rozdílu původu či titulu“, sem mohl zdarma zavítat téměř každý den v týdnu. Již v tomto roce činil počet návštěvníků galerie více než 8 tisíc a v roce 1890 se zvýšil na 50 tisíc.

V roce 1882 se galerie opět rozšířila tak jako v prvním případě i nyní na úkor pozemku sadu obklopujícího dům. Vznikly tři nové sály nahoře a stejný počet dole - kolmo ke staré budově souběžně s Malou Tolmačevskou uličkou. V přízemí byla rozmístěna Turkestánská série a studie z cest po Indii V. V. Vereščagina. Pro obraz „Ráno před popravou střelců“ bylo vyčleněno místo v prvním sále prvního patra nové přístavby. Tamtéž se ocitla také plátna A. K. Savrasova a dalších umělců z období 60. a 70. let 19. století. Další sál byl věnován uměleckým dílům I. N. Kramského a F. A. Vasiljeva. Do konce Tret'jakovova života expozice v tomto sále, stejně tak jako rozmístění prací Vereščagina v přízemí, zůstávaly beze změn.

Roku 1880 byla sbírka rozšířena o další skvělá díla, která dodnes zajišťují její věhlas: „Portrét M. I. Lopuchinové“ (1797) od V. L. Borovikovského, „Portrét N. V. Kukolnika“ (1836) od K. P. Brjullova, obrazy I. E. Repina „Křížové procesí v kurské gubernii“ (1880-1883) a „Ivan Hrozný a jeho syn Ivan 16. listopadu roku 1581“ (1885). Podkladem k námětu obrazu byla skutečná událost: zavraždění syna, careviče Ivana, Ivanem Hrozným v záchvatu zuřivosti. Repin zdůrazňuje, že to, co se stalo, se již nikdy nedá napravit, hrůzu z vraždy syna. K tomuto tématu byl Repin inspirován událostmi doby - vlnou krvavých represí carské vlády proti „narodovolcům“ (člen narodnické revoluční organizace „Narodnaja volja“). Obraz byl současníky chápán jako dílo s obviňující tendencí a P. Tret'jakovovi, který toto plátno zakoupil, se jen s obtížemi podařilo dosáhnout povolení vystavit Repinovu práci ve své galerii.

V roce 1885 byly přistaveny ještě tři sály v patře a pět sálů v přízemí. To umožnilo nové uspořádání expozice. Do prvního sálu v patře nové přístavby byly přeneseny práce N. A.

Jarošenka, N. N. Ge. Dále - sál V. I. Surikova s plátny „Ráno před popravou střelců“ (1881), „Menšikov v Berezově“ (1883). Zde je středem pozornosti dramatický osud nejbližšího spolupracovníka Petra I. - A. Menšikova. Po smrti Petra I. se Menšikov pokusil stát se novým vládcem Ruska, ale jeho ctižádostivý plán se nezdařil, byl zbaven majetku i moci a vyhnán na Sibiř. Surikov zobrazil Menšikova a jeho děti ve vyhnanství, v malé, těsné jizbě při člení Písma svatého. Téma nezvratnosti údělu je vyobrazeno jako hluboké psychologické drama. Tamtéž byl umístěn i sál I. E. Repina. Na stěnách přepažujících sály byly vystaveny krajiny a v jejich středu - práce I. I. Levitana. V přízemí byl vyčleněn prostor pro rozmístění studií a skic A. A. Ivanova (celkem lze ve sbírce napočítat více než 70 jeho děl). Díky své prozřetelnosti Pavel Michajlovič ještě roku 1858 získal „Portrét mladé ženy otáčející hlavu k Janu Křtiteli“ a studii „Lesní houština ve slunečním světle“ od A. A. Ivanova.

Nadání objevovat talenty

Bylo zapotřebí neobyčejně pevné zdraví k tomu, aby bylo možné čtyřikrát ročně cestovat do Kostromy do své továrny, zvládnout mezinárodní výstavy v Evropě, navštěvovat včas ruské akademické a putovní výstavy. Tret'jakov těžce nesl, že obrazy „Burlaci na Volze“ (1870-1873, Státní Ruské muzeum) od I. E. Repina se dostaly do rukou velkého knížete Vladimíra a proto si plátno „Ivan Hrozný a jeho syn Ivan 16. listopadu roku 1581“ (1885) sběratel ponechal pro sebe, aniž by bylo dílo k vidění na výstavě. Bylo zakázáno tento obraz v Tret'jakovově sbírce vystavovat, stejně tak, jako plátno „Vesnická procesí o Velikonocích“ od Perova, ale po několika měsících byl zákaz zrušen.

Za naprostého nezájmu vlády o organizování muzea národního umění spočívá zvláště velká zásluha Tret'jakova v tom, že kulturní poslání vytvořit veřejnou galerii ruského malířství, kterou na sebe dobrovolně vzal a kterou také považoval za svou občanskou povinnost vůči společnosti, nevzdal. Tomuto životnímu dílu věnoval Tret'jakov všechno duševní nadšení.

Tret'jakov se velmi snažil, aby galerie soustředila podle možnosti to, co je v současném umění nejživější a nejcharakterističtější. Právě proto kupoval nejen vynikající díla

slavných mistrů, od kterých s udivujícím citem vybíral to nejlepší, co vytvořili, ale též nejvýznačnější práce značně širokého okruhu malířů, kteří dle svých sil také přispívali rozvoji „ruské školy“. A dokonce více než to, Treťjakov otevřeně přiznával, že byly případy, kdy tento či onen obraz neodpovídal jeho osobnímu vkusu, ale pokud měl podle jeho názoru velký význam pro vývoj soudobého malířství, domníval se, že není oprávněn si takové práce nepovšimnout. Vybírám ta díla, psal Treťjakov, jež pokládám za nutná pro úplný obraz našeho malířství. A jak čas ukázal, jeho výběr byl opravdu vzácně objektivní.

Treťjakova vždy trápila otázka, zdali jsou jeho nákupy výhodné. I. E. Repin v korespondenci se sběratelem občas jeho volbu neschvaloval. Můžeme jen obdivovat bezchybný „čich“ Pavla Michajloviče, jenž navzdory názorům Repina získal ze studentské výstavy obraz ještě téměř neznámého osmnáctiletého I. I. Levitana „Podzimní den. Sokolniki“ (1879).

Nezaujatost a schopnost přijímat nové trendy v umění jej odlišovaly od současníků, kteří uznávali pouze putovníky. Byl schopen ocenit 23-letého V. A. Serova a jeho „Děvčátko ozářené sluncem“ (1888), i když někteří malíři tento obraz odsuzovali mimořádně ostře.

Stejně tak tomu bylo i při nákupu děl M. V. Nestěrova „Poustevník“ (1888-1889) a „Vidění chlapce Bartoloměje“ (1889-1890). Podobně se tak navzdory názoru některých „milovníků“ objevil v galerii obraz I. I. Levitana „Po dešti. Široká vodní hladina“ (1889).

Roku 1892 se patro rozšířilo o dva velké a jeden maličký sál a dole pak o tři menší sály. V nich byla vystavována převážně díla z konce 80. let a 90. let 19. století v závislosti na době jejich získání: obrazy S. A. a K. A. Korovinových, „Děvčátko ozářené sluncem“ (1888) od V. A. Serova. Zde byla soustředěna také nejvýznamnější díla I. I. Levitana - „Vladimírka“ (1892, autorův dárek), dvě monumentální krajiny „U víru“ (1892), „Nad věčným klidem“ (1894) a skica k tomuto obrazu (úplně poslední Treťjakovem nabyté dílo). Nad schody, jež vedly dolů, bylo po celé délce umístěno pásma od V. M. Vasněcova „Radost věřících nad Hospodinem. Předdvěří ráje“ (1885-1896).

Rozšiřování sbírky převyšovalo výstavní možnosti galerie. Proto práce F. A. Maljavina „umístili“ do síně I. I. Šiškina, I. K. Ajvazovského a A. I. Kuindži. Přitom za značný úspěch lze považovat uspořádání monograficky orientovaných sálů. Byly vyhrazeny

obzvláště oblíbeným mistrům - I. N. Kramskému, V. D. Polenovovi, V. V. Vereščaginovi,
I. E. Repinovi.

Čestný občan Moskvy (1892-1898)

25. července (6. srpna) 1892 zemřel Sergej Michajlovič Tret'jakov, mladší bratr Pavla Michajloviče. Na základě závěti se malá, ale cenná sbírka děl zahraničních a ruských malířů, stala součástí sbírky P. M. Tret'jakova. Dle názoru Grabara, vlastnil Sergej Michajlovič v Rusku nejlepší sbírku francouzského malířství poloviny XIX. století. Její část byla vystavována v galerii staršího bratra.

V srpnu 1892 Pavel Michajlovič předal svou sbírku, spolu s bratrovou sbírkou, jako dar městu Moskvě. Vzápětí byl na zasedání Moskevské městské dumy dar bratrů Tret'jakovových oficiálně přijat. Zahrnoval 1287 malířských prací, 518 kreseb, 9 sochařských výtvorů ruských malířů a také 75 obrazů a 8 kreseb zahraničních mistrů, převážně francouzských a německých z období druhé poloviny XIX. století. Hodnota tohoto daru byla vyčíslena na 1 429 000 rublů. Jako ocenění za obrovský přínos pro hlavní město byl Tret'jakovovi udělen titul čestného občana města Moskvy.

Přemístění obrazů, související s přeplněním galerie, zabralo celou zimní sezónu 1892/93. Díla ruských umělců z bratrových sbírek umístil P. M. Tret'jakov společně s díly ze své sbírky. Pro plátna zahraničních mistrů byl vyhrazen samostatný sál. V srpnu 1893 galerie znovu otevřela, pod názvem „Moskevská městská umělecká galerie Pavla Michajloviče a Sergeje Michajloviče Tret'jakovových“, své prostory bezplatně široké veřejnosti. V 90. letech 19. století, po předání galerie do vlastnictví města, byly její sbírky obohaceny mnoha unikátními dary. Například o obraz A. K. Savrasova „Polní cesta“, (dar umělce I. M. Prjanišnikova v roce 1893), 30 děl N. N. Ge a jeho portrét I. E. Repina při práci (dar dědiců v roce 1895).

Vlastní manufaktura a galerie zabíraly P. M. Tret'jakovovi mnoho času. A mimo to byl Tret'jakov členem rad vědeckých výborů mnoha vzdělávacích zařízení, taktéž se aktivně podílel na životě Moskevské společnosti milovníků umění, Moskevské umělecké společnosti a Moskevského učiliště malířství, sochařství a architektury. Svůj podíl měl i na založení universitního muzea antického umění v Moskvě, jež se následně stalo

Muzeem krásných umění. Pavel Tret'jakov zabezpečil zhotovení odlitků antických památek z muzeí v Římě.

Samozřejmě nepřestával pečovat o galerii bez ohledu na čas až do posledních dnů svého života. Staral se o svoje dílo, průběžně získával obrazy a to nejen za peníze od města, nýbrž i za své vlastní, předávaje poté zakoupená díla muzeu již přímo formou daru. Díky starostlivosti zakladatele byla sbírka v průběhu let 1893 - 1897 obohacena o více než 200 prací.

Počínaje rokem 1893 vydával Tret'jakov každoročně katalogy své sbírky, nejobsáhlejší byl katalog vyhotovený v roce 1898. Obsahoval celkem 1635 uměleckých děl. Tehdy byla také dokončena poslední přístavba - dva nové sály pro expozici bratrovy sbírky. První sál byl zasvěcen památce Sergeje Michajloviče - nábytek z jeho pracovny a kresby Ž. Engra, A. Kanaběla a Ž. Bastiena-Lepaže. Druhý sál, oddělený dubovými panely, představoval všeobecnou sbírku - Ž. Bastien-Lepaže, M. Fortuniho, K. Kora. V sousedním sále se nacházely sochy, většinou od M. M. Antokolského.

Posledním významným přínosem Pavla Michajloviče do sbírky byli „Bohatýři“ od V. M. Vasněcovova. Obraz byl ihned vystaven v sále a dosud se tam také nachází. V posledním roce Tret'jakovova života se galerie zaplnila krajinami I. I. Levitana, portréty I. Repina a obrazy K. A. Somovova.

Životní cesta zakladatele galerie se završila dne 27. (4.) prosince roku 1898.

„Tret'jakovka“ bez Tret'jakova

(1899 - 1918)

V červenci 1899 Moskevská městská дума vytvořila opatrovnický Výbor - kolegiální orgán pro řízení galerie. Kromě starosty města knížete V. M. Golicyna (předsedy Výboru) zde působili i V. A. Serov - představitel ruských malířů, I. S. Ostrouchov a I. E. Cvetkov - představitelé moskevských malířů. Rodinu zakladatele zastupovala Tret'jakovova druhá dcera, Alexandra Pavlovna Botkinová.

Ve Výboru se rozpoutal ostrý boj mezi odpůrci a přívrženci získávání prací patřících k novým směrům soudobého umění. V neustálých potyčkách se zatvrzelými reakcionáři a často také pod útokem konzervativního tisku, se umělcům a A. Botkinové podařilo rozvinout zásady Tret'jakovovy sběratelské činnosti a doplnit tak galerii o práce celé řady vynikajících ruských mistrů začátku XX. století, jež patřily k různým uměleckým skupinám té doby. Přestože Výbor projevoval mimořádný cit a odvahu ve výběru nového, vyhýbal se zároveň koupi prací, ve kterých v malířském experimentátorství docházelo až k extrémům. Velkou pozornost věnoval Výbor rozšiřování sbírky o umění XVIII. až první poloviny XIX. století a v tomto směru také úspěchu dosáhl. Na podnět Ilji Ostrouchova, velkého znalce malby ikon, který si jako jeden z prvních uvědomil význam velkých uměleckých kvalit ikon, byla v roce 1903 do expozice vůbec poprvé zařazena díla starého ruského umění.

Výbor zahájil svoji činnost tím, že dům Tret'jakovových byl zcela uzpůsoben potřebám sbírky. Změnil se také vnější vzhled galerie. V letech 1901-1902 na základě projektu Viktora Vasněcova bylo postaveno její dosud existující barevné a bohatě vyzdobené kamenné průčelí. Při zpracovávání svého projektu se Vasněcov inspiroval krásou dřevěných zámků staré Rusi. Fasáda, která překryla části základní budovy pocházející z různých dob, dodala galerii jednotný a ucelený vzhled. Zdobí ji starobylý erb Moskevské země: basreliéf svatého Jiří, který probodává kopím draka (sochař Nikolaj Andrejev). Na portálech a profilových obrubách oken fasády, ve tvaru a výzdobě jejího středu, který je vysunut dopředu, využívá Vasněcov široce stylizovaných dekorativních prvků ruské středověké architektury. Ty v kombinaci s velikými hladkými plochami stěn vytvářejí výrazný a malebný celek. Hlavní vchod do galerie se tak stal jedním z typických vzorů

architektury moderny v Moskvě a do dnešních dnů zůstává symbolem Treťjakovské galerie. Komplikace spojené se stavbou nebyly překážkou pro stále rostoucí počet návštěvníků: v průběhu roku 1903 galerii navštívilo 130 548 návštěvníků.

Členové Výboru považovali za hlavní cíl své činnosti doplňování sbírky. Zvýšenou pozornost proto věnovali získávání obrazů soudobých malířů; zajímalo je umění mladých Petrohradských umělců, kteří vytvořili v roce 1898 spolek „Svět umění“, Moskvany ze Svazu ruských malířů, účastníků výstavy „Modrá růže“. Během prvních třech let existence Výboru se sbírka rozšířila o sedmdesát uměleckých děl. V době, kdy se o galerii staral I. S. Ostrouchov, se zde značně rozšířilo oddělení věnované portrétům malířů XVIII. století.

V roce 1899 předali pokračovatelé Pavla Michajloviče Výboru, jako odkaz galerii, 62 ikon, které byly důkladně vědecky prozkoumány známým byzantologem a specialistou na staré ruské umění N. P. Lichačevem. Na základě jím provedeného dobrozdání byla v roce 1904 založena expozice ikon. Na jejím zřízení se podíleli profesor N. P. Kondakov, umělec V. M. Vasněcov, I. E. Cvetkov a I. S. Ostrouchov. Později, v letech 1913-1915, při kardinálních změnách celé expozice, navrženými I. E. Grabarem, bylo rozvěšení ikon zachováno.

V Treťjakovem započatém každoročním vydáváním katalogů pokračovali již od roku 1893 i jeho nástupci. Několik vydání bylo uveřejněno také ve francouzštině (1897, 1899) a angličtině (1911, 1912). Na počátku roku 1911 začalo být zřejmé, že expozice vyžaduje změnu a to od základů. Moskevská městská дума v roce 1913 zvolila správcem Treťjakovské galerie Igora Emmanuiloviče Grabara, malíře, architekta a historika umění (v letech 1917-1920 ředitel Treťjakovské galerie). Členy výboru se stali P. I. Klejn a A. P. Langovoj, z rodiny zakladatele - starší dcera Věra Pavlovna Ziloti, z minulého složení zůstal kníže Sergej Alexandrovi Ščerbatov, malíř a sběratel.

I. E. Grabar byl odhodlán provést v galerii takové reformy, které by ji proměnily v „muzeum evropského typu“. V letech 1913-1915 tak zcela změnil expozici. Prohlídka začínala u staroruského umění a v souladu s chronologickým postupem nejdůležitějších etap rozvoje ruského malířství pokračovala až k uměleckým dílům malířů období kolem roku 1900. Původně totiž visely v některých sálech obrazy jako celistvý „koberec“ od

podlahy až do stropu. Nyní byly umístěny v pořadí nejvhodnějším k prohlídce a hlavně v určité historicko-umělecké posloupnosti. To umožnilo návštěvníkům samostatně se orientovat v rozlehlé sbírce, což bylo zvláště důležité, neboť až do revoluce muzeum vůbec neprovádělo exkurzní činnost. Grabar poprvé v tuzemské praxi použil historicko-monografický princip, který se i v současné době jeví hlavním při budování muzejních expozic v uměleckých muzeích v Rusku.

Mimo to dala příprava nové expozice impuls k dalšímu vědeckému studiu dějin ruského umění: bylo upřesněno autorství řady děl, zejména pak obrazů z XVIII. století, sestavovaly se vědecké katalogy sbírky atd.

V přízemních prostorách byly umístěny kresby, akvarely, pastely, práce zahraničních mistrů, obrazy malířů, které nebyly vystaveny v galerii za života Pavla Michajloviče. V sálech zahraničních umělců se objevila plátna ze sbírky M. A. Morozova, který je odkázal galerii darem v roce 1910. Byli zde C. Monet a E. Manet, A. Renoire, V. Gogh a P. Gauguine. Nyní jsou chloubou Ermitáže a Státního muzea krásného umění A. S. Puškina.

Během procesu reorganizace probíhaly také práce spojené s inventarizací uměleckých děl, jejich opravy a fotografická dokumentace. Všechny negativy, které byly deponovány ve vydavatelství Knebelja, byly zničeny v roce 1915 během pogromu spojeného s událostmi První světové války. V roce 1916 Grabar obnovil práce na fotodokumentaci. Základní výsledky přeměn a kompletace muzea byly zaznamenány v katalogu galerie v němž nebyl zafixován pouze stav sbírky do roku 1917, ale katalog se stal i průvodcem po nové expozici. Zde se poprvé objevily črty o Pavlu a Sergeji Tretjakovových a historii galerie. Katalog obsahoval nový plán rozmístění expozice a sálů a nabízel přesné schéma vývoje ruského umění.

Revoluční události v únoru roku 1917 přinutily I. E. Grabara k založení Moskevského svazu pracovníků muzeí a soukromých archívů. Jeho prvním předsedou se stal samotný Grabar. Tehdy začaly do galerie směřovat práce k dočasnému uskladnění a to z mnohých sbírek, například ze sbírek M. S. a Ch. S. Baryšnikovových, E. V. Borisovové-Musatovové a M. P. Rjabušinského, V. O. Giršmana, E. P. Nosovové.

Dočasné uskladnění se postupně vlivem historie změnilo v trvalé. V roce 1918 se galerie stala významnou sbírkou děl národního umění.

V majetku státu (1918-1941)

Dne 3. června 1918 byla Tret'jakovská galerie vyhlášena „státním majetkem Ruské Federativní Sovětské Republiky“. Od tohoto okamžiku se začal používat název Státní Tret'jakovská galerie.

Situace před znárodněním byla katastrofální. Veškeré dotace na udržování galerie byly zastaveny: chyběly prostředky na palivo, na výplaty zaměstnancům, nemluvě o doplňování sbírky.

Ředitelem byl zvolen I. E. Grabar. Díky jeho aktivnímu úsilí byla v tomtéž roce založena Státní muzeální nadace, ze které byly v letech 1918-1927 čerpány finanční prostředky na doplňování sbírek „Tret'jakovky“.

Prostřednictvím nadace byla získána do Tret'jakovské galerie jak samostatná díla, tak i celé sbírky - knížete S. A. Ščerbatova, P. I. a V. A. Charitoněnkových, K. F. Arcybuševa, I. A. Morozova, M. P. Rjabušinského. Roku 1922 se muzejní sbírka zdvojnásobila, přičemž převážné části nových sbírek byla přiznána kvalita prvního stupně.

Již v polovině dvacátých let měla Tret'jakovská galerie čtyři pobočky. Mezi ně patří - Státní Cvetkovská galerie a Muzeum ikonopisu a malířství I. S. Ostrouchova. Pobočkou galerie bylo také Proletářské muzeum Robotsko - Simonovského okresu, součást jehož kolekce představovala sbírka I. S. Isadžakova. Práce avantgardního zaměření byly vystavovány v pobočce - Muzea malířské kultury, které bylo zrušeno v roce 1928. Obrazy z této sbírky se dostaly do galerie a do provinčních muzeí. Velkou část fondů jednotlivých poboček postupně pohltila galerie a pobočky tak samy přestaly existovat.

V roce 1925 byla galerii předána k uskladnění díla ruského malířství z Moskevského Veřejného muzea a Rumjancevského muzea. Jednalo se o sbírky známých sběratelů - M. M. Lvovové, A. P. Bachrušina, C. A. Ščerbatova a K. T. Soldatěnka. Až po sedmi letech získala galerie z tohoto zdroje „Zjevení Krista lidu“ od A. A. Ivanova (1837-1857) spolu se studiemi a skicami. Námět obrazu převzal mistr z Evangelia. Ivanov se vzdává tradičního vyobrazení zázraků. Pojímá scénu zjevení Mesiáše novátorsky, představuje ji jako reálnou

událost z antické historie, ze života lidu Palestiny v letech panování Říma. Tehdy byl pro uveřejnění tohoto obrazu vybudován speciální sál.

Muzeum se stalo majitelem sbírky F. I. Prjanišnikova, o které snil v mládí P. M. Tret'jakov. Sběrka zahrnovala prvotřídní obrazy D. G. Levického, F. M. Matvejeva, V. A. Tropinina, K. A. Somova, P. A. Fedotova.

Klasifikace uměleckých děl obsažených ve sbírkách z období do revoluce, byla podrobována nekompromisní politice státu v oblasti muzeální činnosti. V roce 1925 byly práce francouzských malířů nashromážděné Sergejem Michajlovičem Tret'jakovem předány do Muzea krásného umění (nyní SMKU). Státní muzejní nadace byla zlikvidována v roce 1927 a její sbírky byly rozmístěny po muzeích. Ve stejném roce obdržela Tret'jakovská galerie díla ruských malířů ze sbírky I. A. Morozova, která muzeum zdobí dodnes.

Rozvoj vztahů mezi muzei mimo jiné umožňovalo rozšíření nadací. V letech 1920-1930 předalo Muzeum starých zbraní několik významných děl z petrovského období. Dva portréty I. N. Nikitina, „Portrét P. A. Děmidova“ (1773), obrazy od D. G. Levického byly věnovány Ruským muzeem. Z bývalé sbírky Senátu byly získány skvělé portréty - „Portrét Petra III.“ (1762) od A. P. Antropova a „Portrét císařovny Jelizavety Petrovny“ (1743) od I. J. Višňakova.

Toto výrazné rozšíření sbírky umožnilo organizovat množství výstav, které se pravidelně v galerii pořádaly. První byla zorganizována I. E. Grabarem ještě před znárodněním muzea. Proběhla v roce 1918 pod názvem „Umělecká díla z moskevských soukromých sbírek, vystavených dočasně v Tret'jakovské galerii“.

Velká část expozic byla věnována umění velkých mistrů. Šlo o monografické výstavy. V průběhu osmi let, počínaje rokem 1919, mělo publikum možnost shlédnout výstavy K. A. Somova, D. G. Levického, M. A. Vrubela, F. S. Rokotova, V. D. Polenova, I. E. Repina, V. I. Surikova, P. P. Končalovského, R. R. Falka. Uskutečnily se také výstavy sdružení „Modrá růže“ (1925) a „Kárový kluk“ (1927). V roce 1925 přilákala velké množství návštěvníků expozice „K pramenům ruského malířství“, časově korespondující s dvoustetlým výročím založení Akademie věd.

V polovině dvacátých let bylo v galerii založeno metodicko-osvětové oddělení, které se zabývalo průvodcovskou činností a organizováním přednášek. Oddělení začalo vydávat krátké průvodce určené nejširšímu publiku. K prvním z vydaných patří sborník „Studium muzejního diváka“ - možná jediný svého druhu v té době.

Rozšiřování přírůstků vyžadovalo místnosti pro jejich rozmístění. Jako depozitáře byly užívány dokonce mnohé výstavní sály. V galerii se nahromadilo na 15 tisíc děl, z nichž mnohá nebyla v definitivním vlastnictví muzea. V roce 1923 se expozice, kterou s nadšením vytvořil I. E. Grabar, významně změnila.

Akademik architektury A. V. Ščusev, jenž se stal ředitelem v roce 1926 a poté jeho nástupce M. P. Kristi vynaložili mnoho úsilí pro to, aby byly muzejní plochy zvětšeny. V roce 1927 byl galerii přidělen sousední dům v Tolmačské uličce (bývalý dům Sokolikova). Po přestavbě v roce 1928 zde byla umístěna administrativa, vědecká oddělení, knihovna, oddělení rukopisů a fondy grafiky. Tato budova byla přístavbou připojena k základní budově. Budova církve v Tolmačích, jež byla předána galerii roku 1929, se stala skladištěm malířských a sochařských děl. Později tam byl vybudován průchod v nově postavené dvoupatrové budově s výstavními sály, přičemž horní patro bylo speciálně určeno pro obrazy A. A. Ivanova.

V roce 1928 byla provedena radikální rekonstrukce topení a ventilace. A v roce 1929 byla zavedena elektřina. Do této doby byla galerie otevřena návštěvníkům pouze za denního světla. Nová expozice byla budována na základě chronologického přístupu. Stejně tak, jako dnes, začínala na patře díly z 18. století. V přízemí (14 sálů) byly vystaveny práce umělců přelomu 19. a 20. století a zároveň i současníků. Obzvláště rozsáhle bylo představeno umění K. A. Korovina, V. A. Serova, M. A. Vrubela. Tři poslední sály pak reprezentovaly umění moderní.

V roce 1930 byla založena „Komplexní výzkumná marxistická expozice“ týkající se umění z období 18. století až první poloviny 19. století, která odrážela umění malířů minulosti z „třídního pohledu projevů umění“. Obrazy v sálech byly opatřeny fotografiemi, podrobnými popiskami a obklopeny předměty denní potřeby. Očividná vulgarizace principů vystavování byla nesvědomitým zprofanováním muzejní práce a diskreditací bohubilých myšlenek zakladatele galerie.

Sociologický přístup diktoval i témata vystavovaných prací: „Antialkoholická“ (1929), „Rudá armáda v sovětském umění“ (1930), „Revoluční sovětská tematika“ (1930), „Plakát ve službách pětiletky“ (1932).

Ve dvacátých letech 20. století se za nejdůležitější považovalo ukázat divákovi různé směry moderního umění, ve 30. letech byla tato metoda odsouzena jako pozice „neexistující reality“. Byl zahájen „boj s formalismem“. Z expozice galerie byly na 25 let odstraněny „levicové“ umělecké skupiny dvacátých let. V jejích sálech byla představena v celé šíři vznikající metoda socrealismu, která poté umění ovládla.

V roce 1932 spojily 3 nové sály hlavní budovu galerie s místností skladu církve v Tolmačích. Vybudování průchodu mezi sály, které se nacházely po obou stranách hlavního schodiště, zabezpečovalo nepřetržitost prohlídky. Taktéž byla započata práce spojená s vybudováním nové koncepce rozmístění uměleckých děl.

O čtyři roky později bylo ze severní strany ukončeno vybudování „ščusevské budovy“, organicky začleněné do panoramatu Lavrušinské uličky. Dvoupatrová stavba, vybudovaná na základě projektu architekta A. V. Ščuseva, mistrně splývala s historickou částí i vasněcovskou fasádou. Její prostorné sály (čtyři v nadzemním patře a čtyři v přízemí) byly zpočátku používány k výstavám a od roku 1940 pak začleněny do základní trasy expozice.

V polovině 30. let uvítala Treťjakovská galerie první návštěvníky, kteří se mohli seznámit s novou expozicí. Muzeum se vrátilo k původnímu, historicko-chronologickému principu představení své sbírky. Nejvýznamnější mistři, byli stejně tak jako dříve, představeni monograficky. Tehdy, v třicátých letech bylo založeno oddělení sovětského umění, které bylo nepřetržitě doplňováno o exponáty moderních malířů a mistrů sovětských republik. Od druhé poloviny 30. let vznikla tradice doprovázet výstavy vědeckými konferencemi, na které byli zváni specialisté z různých měst celého Sovětského Svazu.

Pro třicátá léta byla charakteristická četná jubilea malířů, kterým galerie věnovala několik monografických výstav: V. G. Perova (1934), V. A. Serova (1935), I. E. Repina (1936), V. I. Surikova a I. N. Kramského (1937), I. N. Levitana (1938), O. A. Kiprenského (1939). Také proběhly dvě tematické výstavy - věnované dnu stého výročí úmrtí A. S. Puškina

a „Ruské historické malířství“ (1939). Těsně před vypuknutím války v roce 1941 se konala výstava „Nejlepší díla sovětských malířů“.

Tret'jakovská galerie na Sibiři

(1941-1945)

Již od prvních dnů Velké vlastenecké války byla v galerii zahájena demontáž expozic. Obrazy byly sejmuty ze stěn, vytažené z rámců a odstraněny z rámového nástavce. Muzeum se připravovalo k evakuaci. V polovině léta odjel vlak se 17 vagóny z Kazaňského nádraží hluboko do vnitrozemí s exponáty nejen z Tret'jakovské galerie, ale také Státního muzea nového západního umění, Státního muzea výtvarného umění, Státního muzea A. S. Puškina a Muzea východních kultur. Za celý náklad zodpovídal ředitel Tret'jakovské galerie A. I. Zamoškin.

Dlouhá cesta do Novosibirska trvala více než týden. Novým domovem státních muzejních fondů se stala nedostavěná budova Opery. Bedny byly pokládány do řad podle jednotlivých muzeí a typů umění těsně jedna k druhé, ve dvou, někdy ve třech vrstvách. Dočasné skladiště bylo nazváno pobočkou Státní Tret'jakovské galerie a jeho ředitelem se stal A. I. Zamoškin.

Hlavní část práce ležela na bedrech strážců a restaurátorů. Ti v průběhu celého dne hlídali ve skladech, zabezpečovali noční obchůzky a prováděli kontrolní otevírání beden.

V Moskvě pokračovaly letecké bombové útoky. Celkem dvakrát byly svrženy zápalné bomby na budovu Státní Tret'jakovské galerie během nočních náletů v srpnu a listopadu. Ale i to stačilo k tomu, aby byla budova galerie poničena na několika místech.

V polovině srpna odplula veliká loď, postavená v roce 1913, s druhou částí uměleckých děl, z moskevského říčního přístavu a v podstatě ihned se dostala přímo do centra leteckého útoku. Poškozenou střechu se podařilo opravit až v Gorkém (nyní Nižnij Novgorod), kde byla naložena na palubu malířská sbírka Státního Ruského muzea. Loď dále pokračovala směrem nahoru po řece Kamě k cílovému místu - do města Molotov (nyní Perm). Náklad doprovázel strašit vědecký pracovník M. M. Kolpakči a restaurátor I. V. Ovčinnikov. Do konce evakuace tak nesli odpovědnost za umělecká díla galerie v Molotovu.

V Lavrušinské uličce zůstávalo méně a méně pracovníků. Doslova v prvních dnech války mnozí vstoupili do armády nebo domobrany. V zimě roku 1942 personál tvořilo méně než 30 lidí. V sálech byla zima, topení nefungovalo, všude foukal vítr a do škvír zaléтал sníh. V takovýchto podmínkách bylo velice těžké skladovat a chránit exponáty. V listopadu bylo přesunuto do Novosibirsku 109 beden uměleckých a kulturních cenností světového významu z leningradských a dalších muzeí (republikového významu).

Pracovníci pobočky v Novosibirsku měli za úkol uchránit jim svěřené sbírky, ale práce to nebyla snadná mimo jiné proto, že zde nebyly vhodné podmínky pro uskladnění exponátů. Depozitáře byly rozmístěny ve všech patrech. V téže budově pracovalo ještě dalších sedm organizací. Na nějakou dobu zde vláda Novosibirsku dokonce poskytla přístřeší i Běloruské opeře. Práce vyžadovala obrovského úsilí. Pracovníci mrzli, hladověli. Přitom nelze opomenout ani skutečnost, že každý práceschopný občan SSSR měl za povinnost plnit úkoly při těžbě dříví a rašeliny. V září 1942 byla ještě další část exponátů Treťjakovské galerie odvezena z Moskvy. Přesto však neveliký kolektiv v Lavrušinské uličce, v čele s ředitelem S. I. Proninem, pokračoval v práci.

V napůl zničené budově v Moskvě se i přesto konaly výstavy. Během období evakuace spolupracovníci Treťjakovské galerie v Moskvě a v Novosibirsku zorganizovali zhruba 20 výstav. Na podzim 1942 byla poprvé na sibiřském území vystavena umělecká díla ze základní sbírky Treťjakovské galerie. Mnohé výstavy byly provázeny katalogy, vydanými na hrubém šedém papíru.

V průběhu čtyř válečných let spolupracovníci Treťjakovské galerie předčítali přednášky v agitačních střediscích, na nádražích, ve vojenských jednotkách, nemocnicích, školách nejen v Moskvě a Novosibirsku, ale i v Tomsku, Solikamsku, Krasnojarsku, Molotovově.

V roce 1942 se uskutečnila oslava význačného jubilea v historii galerie - 50 let, jež uplynuly ode dne předání sbírky P. M. Treťjakovem do vlastnictví města Moskvy. Byl vydán katalog reprodukcí z malířské sbírky galerie. A v létě roku 1944 slavnostně oslavili sto let ode dne narození I. E. Repina.

Válka se posunula na západ. Nastala doba pro přesun unikátního nákladu z Novosibirska a Molotova zpět do Lavrušinské uličky. Díky snaze pracovníků galerie byla pokladnice

ruského umění zachráněna. Komise v sestavě představitelů Výboru umění, hlavních restaurátorů a teoretiků umění Moskvy dospěla k závěru, že všechny exponáty se nacházejí ve vynikajícím stavu.

17. května 1945 byla Státní Treťjakovská galerie znovu otevřena. Od časného rána zaplnil obrovský dav lidí Lavrušinskou uličku. Na slavnost byli pozváni vojenští diplomaté, přední vědci, spisovatelé, herci a malíři. Účastníci této události překypovali hrdostí a radostí.

Život v muzeu po válce

(1945-1986)

Nová expozice Tret'jakovské galerie byla otevřena týden po svátku Vítězství. Více než 2 500 uměleckých děl, nashromážděných jak Pavlem Tret'jakovem, tak i po předání sbírky „k veřejnému užívání“, vítalo návštěvníky v sálech muzea.

Během prvního desetiletí po vítězství ve válce byly téměř každý rok pořádány všesvazové výstavy sovětských malířů. Zvláštní pozornost pak byla věnována organizaci výstav uspořádaných podle monografického principu. To se týkalo jak malířů sovětské doby, tak i známých ruských malířů XVIII. - XIX. století.

V 60. a 70. letech v galerii proběhla řada výstav věnovaných umění konce XIX. - začátku XX. století. Téměř každá z nich se stala významnou událostí nejen pro teoretiky umění či pracovníky muzea, ale i pro diváky. Tvorba malířů abstraktního zaměření, kteří byli ještě před nedávnem obviňováni z formalizmu, obdržela nový impuls pro zkoumání ve vědeckých útvarech.

V té době začala „Tret'jakovka“ organizovat putovní výstavy se záměrem seznámit se svou sbírkou ostatní města státu. Na výstavy byla vybírána pravá umělecká malířská díla známých mistrů.

Důležitá výzkumná práce pokračovala i ve směru průzkumu tvorby malířů XVIII. až první poloviny XIX. století. Opravdovým otřesem se stala výstava „Portrét petrovského období“ (1973), organizovaná společně s Ruským muzeem a „Neznámí a zapomenutí portrétisté XVIII. až začátku XIX. století“ (1975). V centru výstav 60. let zaujaly nezanedbatelné místo expozice grafiky.

V roce 1956 završila Tret'jakovská galerie sto let od svého založení a v průběhu patnácti let uskutečnila řadu výstav, zasvěcených stému výročí vzniku Sdružení putovních uměleckých výstav.

Vše se mění, a to i pohled na umění. Staroruské umění, které bylo v uplynulých letech zařazeno na seznam utajovaných témat se nyní dostává do popředí. Roku 1960 proběhla

výstava „Andrej Rubljev a jeho doba“. Následně byly publiku předvedeny „Severní dopisy“ (1964), „Rostovo - Suzdalská malířská škola“ (1966-1967), které dokumentovaly dosažené úspěchy teorie umění v této oblasti.

V průběhu 60. a 70. let XX. století se významně zvýšila frekvence výstav uměleckých děl z konce XIX. a začátku XX. století a sovětského umění. Již v roce 1957 bylo všech 18 sálů sovětského období podrobena změnám. V následujících letech byla rozšířena expozice porevolučního desetiletí. Představovala složitý obraz hledání v umění v období 20. let XX. století.

V 60. až 80. letech XX. století stávající prostory přestaly postačovat stále narůstajícímu počtu návštěvníků, exkurzí a školních kroužků. V polovině 80. let nejen administrativa muzea, ale i vláda země pochopila, že „Tret'jakovka“ potřebuje nové prostory.

Období rekonstrukce

(1986-1995)

Grandiózní rekonstrukce Tret'jakovské galerie v Lavrušinské uličce je spojena se jménem ředitele Tret'jakovské galerie Juriem Konstantinovičem Korolovem (1929-1992). Za úspěšné splnění tohoto úkolu byli v roce 1995 J. K. Korolov (posmrtně) a autorský kolektiv vyznamenáni Státní cenou Ruské federace.

V lednu 1986 byla Tret'jakovská galerie v Lavrušinské uličce pro návštěvníky uzavřena. Umělecká díla byla přesunuta do speciálně vybaveného depozitáře nově přistavěného v roce 1985 na severní straně historické budovy.

V témže roce 1985 byla „Státní obrazová galerie“, nacházející se na Krymském valu, spojena s Tret'jakovskou galerií do jediného komplexu muzeí se zachováním historického názvu - Státní Tret'jakovská galerie. Do budovy na Krymském valu se za účelem vystavování a skladování převezla malířská díla, grafiky a sochy vytvořené po roce 1917.

Novou budovu pro muzeum na Krymském měli v úmyslu zřídit ještě v roce 1956, kdy probíhaly oslavy století vzniku galerie. Bylo vybráno místo naproti Centrálnímu parku kultury a oddechu A. M. Gorkého na břehu řeky Moskvy - nedaleko Kremlu a historického domu v Golutvinu, kde se roku 1832 narodil P. M. Tret'jakov. Stavba měla být dokončena v roce 1961 a následně sem měla být přesunuta celá sbírka galerie.

Ale v roce 1959 byla usnesením vlády vyprojektovaná budova přidělena nově vzniklé Státní obrazové galerii SSSR. V roce 1962 následovalo spojení Obrazové galerie SSSR a Výstavních sálů Svazu malířů (nyní Centrální Dům malíře). Nový projekt, vytvořený v ateliéru I. V. Žoltovského (architekti J. Ševerdajev, N. Sukojan, M. Kruglov a další), byl schválen roku 1962 a stavba začala v roce 1965.

Rozsáhlé výstavní plochy (více než 12 tisíc čtverečních metrů), defilé prostorných sálů, umožňujících nepřeborné transformace ploch a objemů pro zavěšení, jednotný prostor vstupní haly, ramena schodišť a snížené horní patro i obrovská okna odkrývající efektní panoramata Kremlu, Moskvy - řeky a parku - to všechno poskytovalo zajímavé možnosti k vystavování.

Uzavření mateřské budovy galerie v Lavrušinské uličce „přeadresovalo“ návštěvníky do místnosti na Krymském valu. Před návštěvníky se otevřela základní expozice - široký obraz tvůrčího dědictví tuzemských mistrů, kteří pracovali ve 20. až 60. letech XX. století.

V roce 1987 proběhla výstava uměleckých děl D. G. Levického, jež byla zorganizována STG a Ruským muzeem za podpory ostatních muzeí SSSR. Poté následovala řada výstav malířů ruské avantgardy V. V. Kandinského, K. S. Maleviče (1989), L. S. Popova, A. S. Golubkinové, P. N. Filonova, El' Lisického (1990), 1991 - „Šagal v Rusku“, „Ruská moderna“, 1992 - „S. I. Mamontov a ruská umělecká kultura“, A. I. Kuindži, V. V. Vereščagin. V roce 1994 následovaly výstavy V. E. Tatlina, I. E. Repina a V. D. Polenova.

Obrovské davy návštěvníků přilákala „Výstava uměleckých děl ze sbírky Admanta Chammera“ (1986); administrativa galerie dokonce musela přistoupit na organizování dvouhodinových etap na její prohlídku.

Stavební práce v Lavrušinském začaly ještě roku 1983. Během 2 let byl postaven depozitář. Tamtéž se nacházely i restaurátorské dílny STG.

A v roce 1986 nastal čas pro zahájení rekonstrukce základní budovy Tret'jakovské galerie. Autoři projektu (architekti I. M. Vinogradskij, G. V. Astafjev, B. A. Klimov a další) měli za hlavní úkol zachování vzhledu historického komplexu. Centrum komplexu - základní budova a „ščusevská budova“ byly rozšířeny na úkor zástavby dvou vnitřních dvorů.

V roce 1989 byla postavena ještě jedna nová budova a to z jižní strany hlavní budovy. Byla určena pro výstavní síně, konferenční sál, informační výpočetní centrum a dětskou uměleckou studovnu. V téže budově se nachází větší část inženýrských sítí a služeb, proto také dostala název „Inženýrská budova“.

Zvláštností projektu bylo začlenění chrámu Svatého Mikuláše v Tolmačích (památko architektury XVII. století) do muzejního komplexu. Nyní je obnovený, vysvěcený a funguje jako domácí chrám při Tret'jakovské galerii.

V roce 1986 byla ke galerii připojena řada vzpomínkových moskevských muzeí: Dům-muzeum P. D. Korina, Dům-muzeum V. M. Vasněcova, Muzeum-byt A. M. Vasněcova,

Muzeum-ateliér A. S. Golubkinové, v souvislosti s touto skutečností obdržela galerie statut Všesvazové muzejní organizace (od roku 1994 Všeruské).

Na prahu nového tisíciletí

(1995-2007)

V dubnu 1995 byla pro návštěvníky v Lavrušinské uličce otevřena expozice klasického ruského umění. Tradiční trasa a umístění materiálů byly v mnohém zachovány. V novém - starém domě Treťjakovské galerie bylo možné značně rozšířit expozici staroruského umění, vyčlenit sály pro sochy XVIII. - první poloviny XIX. století a přelomu XIX. - XX. století. Jelikož grafika vyžaduje zvláštní světelný režim, je nyní vystavována ve speciálně vybavených sálech. Nově se objevila „Klenotnice“, kde je možné spatřit umělecká díla užitého staroruského umění, miniatury a ikony ve vzácných rámech.

Zástavba vnitřních dvorků umožnila vybudovat nové sály pro obrazy K. P. Brjullova, A. A. Ivanova, I. N. Kramského, A. I. Kuindži. Největší z nich byl speciálně navržen pro obrovské dekorativní panó „Princezna Greza“ od M. A. Vrubela (1896), věnované galerii roku 1956 Státním akademickým Velkým divadlem SSSR.

V roce 1953 bylo z Velkého paláce Moskevského Kremlu galerii předáno pětmetrové plátno I. E. Repina „Návštěva územních stařešinů Alexandrem III. V paláci Petrovského paláce v Moskvě“ (1886), jež bylo namalováno na objednávku z nejvyšších míst. Také toto plátno bylo zařazeno do nové kolekce.

Mnozí sběratelé darovali galerii umělecká díla, pokračující v tradicích jejího zakladatele P. M. Treťjakova. Muzeum vždy s vděčností přijímalo a přijímá jak samostatná díla, tak i kolekce ze soukromých sbírek. Není možné jmenovat každého dárce, zmíním proto jen některé.

Galerie nyní vlastní obraz V. M. Vasněcova „Sirin a Alkonost. Píseň potěšení a smutku“ (1896), který roku 1908 věnovala velická kněžna Jelizaveta Fjodorovna a velická kněžna Marie Pavlovna.

Leningradská sběratelka Mira Konstantinovna Basevičová v roce 1961 darovala galerii vynikající díla A. N. Benua, P. V. Kuzněcova, K. S. Petrova - Vodkina, N. K. Rericha, M. S. Sarjana. Mezi nimi byl i obraz „Plavení červeného koně“ (1912).

Konstantin Georgijevič Kostaki roku 1977 předal galerii velkou sbírku, která obsahuje taková vrcholná díla, jako „Portrét M. V. Matjušina“ (1931) od K. S. Maleviče, „Soud lidu“ (1934) od S. B. Nikritina, „Hlavy. Šostakovičova symfonie“ (1927) od P. N. Filonova, „Konvalinky“ (1916) od M. P. Chagala.

Známa malířka grafička Tat'jana Alexejevna Mavrina věnovala galerii sbírku ikon a také svou práci: „Portrét A. F. Safronovové s dcerou“ (1938).

Světověznámá a národní umělkyně SSSR, profesorka Moskevské konzervatoře Věra Georgijevna Dulovová odkázala Treťjakovské galerii nejlepší obrazy a kresby ze své sbírky (dohromady 58 děl). Mezi nimi i „Domek v provincii“, „Jaro“ (1878) od A. K. Savrasova.

Doplňování sbírky muzea probíhá také díky Společnosti Přátel Treťjakovské galerie, která vznikla v roce 1995. Společnost spojuje jednotlivce i skupiny, poskytujících muzeu charitativní pomoc pro realizaci různých projektů, včetně získávání uměleckých děl.

V září 1996 byl obnoven Opatrovnický Výbor Státní Treťjakovské galerie, jejímž předsedou se stal primátor Moskvy J. M. Lužkov.

V prosinci 1998 byla v budově Treťjakovské galerie na Krymském valu otevřena první část nové expozice „Umění XX. století“, zahrnující dobu od přelomu století až do poválečné doby. V květnu 2000 následoval vrchol: období od poloviny 50. let do konce 90. let XX. století. Díky tomu je dnes v sálech galerie kompletně představeno panorama ruské kultury minulého století, poprvé po mnoha desetiletích rozvoje muzeální činnosti v Rusku.

V roce 2006 oslavila galerie 150 let od svého vzniku. V souvislosti s jubilem byla pořádána celá řada speciálních výstav, projektů „Treťjakovská setkání“. Pro návštěvníky bylo připraveno mnoho doprovodných akcí a také programy pro děti.

V současné sbírce Treťjakovské galerie je obsaženo na 130 000 exponátů, z toho více než 50 000 děl XX. století. V perspektivě je naplánován ještě další rozvoj muzea: stavba nové budovy na rohu Lavrušinské uličky a Kadaševského nábreží - vytvoření svého druhu „umělecké čtvrti“. Mimo to je také plánována rekonstrukce budovy na Krymském valu a otevření nových expozic věnovaných nejnovějším trendům současného umění.

Tret'jakovská galerie by se do budoucna měla stát centrem kulturně-historické zóny za řekou Moskvou.

Závěr

Seznámili jsme se s Treťjakovskou galerií, jedním z nejvýznamnějších muzeí Ruska, které bylo původně soukromou sbírkou vášnivého sběratele P. M. Treťjakova. Dnes je galerie místem, kde jsou uloženy umělecké poklady nesmírné ceny, ale i místem vědeckého výzkumu.

Historie muzea začíná v roce 1856, kdy Treťjakov koupil první díla domácích mistrů. Úmysl odevzdat svou uměleckou kolekci Moskvě Treťjakov vyslovil již ve věku sedmadvaceti let v závěti z roku 1860. Od počátku roku 1874 byla Treťjakovova sbírka soustředěná v jeho domě v Lavrušinské uličce. Pro širokou veřejnost byla sbírka zpřístupněna od roku 1881. Rozhodnutí o předání své galerie i sbírky, kterou mu odkázal bratr Sergej Michajlovič, městu, ohlásil P. M. Treťjakov v srpnu 1892. Po smrti zakladatele bylo jedním z hlavních cílů galerie její rozšíření. Důležitou roli v dějinách Treťjakovské galerie sehrál malíř a historik I. E. Grabar, který uskutečnil výrazné změny - stanovil nové zásady v prezentování obrázků.

V roce 1918 byla galerie znárodněna a stala se státním majetkem s novým názvem Státní Treťjakovská galerie. V roce 1925 byly ke galerii připojeny moskevské sbírky: Cvetkova galerie, Muzeum ikonopisu a malířství I. S. Ostrouchova, sbírky z Rumjancevova muzea a další. Roku 1982 bylo podepsáno nařízení vlády o generální opravě a rekonstrukci budovy muzea. Radikální přestavba trvala deset let (1984-1994), k historické budově byly přistavěny dvě nové budovy a do komplexu muzea byl začleněn také chrám Svatého Mikuláše v Tolmačích. V roce 1986 se pod správu Treťjakovské galerie dostaly fondy i budova Státní obrazárny SSSR, které se nacházejí na břehu řeky Moskvy na Krymském valu.

V současné sbírce Treťjakovské galerie je obsaženo více než 130 000 malířských, grafických a sochařských děl včetně prací, které představují vrchol národní umělecké tvorby. V sálech galerie se široce odrážejí dějiny ruského i sovětského umění od konce XI. století až do naší doby. Tvorba mnoha vynikajících mistrů je ukázána zevrubně, s téměř vyčerpávající úplností.

Doufám, že se mi o Tret'jakovské galerii podařilo nashromáždit ty nejdůležitější a nejvýznamnější informace, na jejichž základě se čtenáři rozhodnou k její návštěvě, neboť i to bylo cílem této bakalářské práce.

Použité zdroje a literatura

1. Andrejeva G. B., Juškovová O. A. (za spolupráce Lejtek I. A.): Třeťjakovská galerie: Obrazový průvodce. SPb 2003.
2. Andrejevová G. B., Petriková-Agafonová S. O., Peťušenko V. M., Tolstá N. V.: Zlatá mapa Ruska (Mistrovská díla ruského umění). Moskva 2004.
3. Володарский В. М.: Третьяковская галерея: Путеводитель на чешском языке. Nakladatelství Progress, Moskva 1977.
4. Státní Třeťjakovská galerie. Historie a sbírky. Moskva 1998.
5. Státní Třeťjakovská galerie: Malířství druhé poloviny XIX. Století. Katalog sbírky // Série: Malířství XVIII. - XX. století, 4. díl. Moskva 2001.
6. Státní Třeťjakovská galerie: Malířství XVIII. století: Katalog sbírky // Série: Malířství XVIII. - XX. století, 2. díl: M. 1998.
7. Státní Třeťjakovská galerie: Staré ruské umění X. - počátku XV. století: Katalog sbírky. 1. díl: M. 1995.
8. www.tretyakovgallery.ru

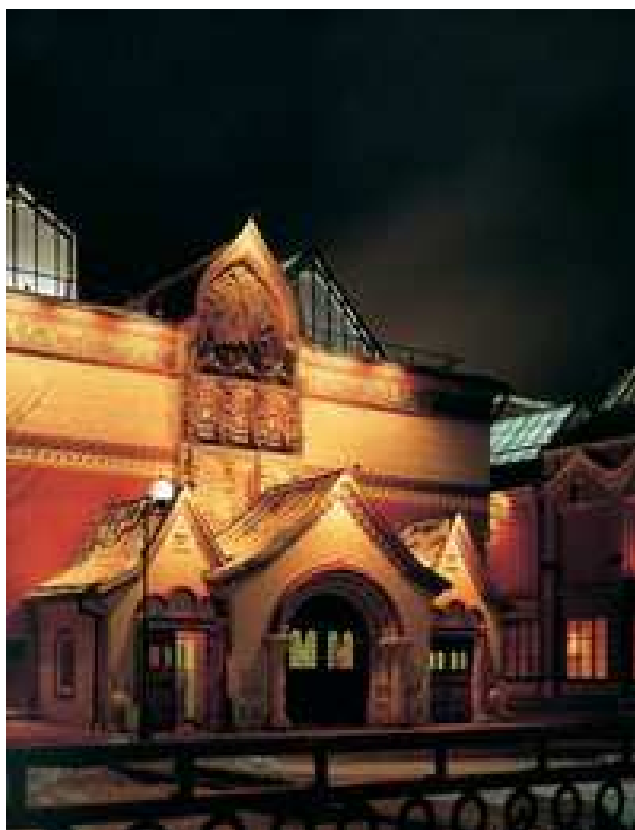
Obsah

Úvod	7
Státní Tret'jakovská galerie	9
Historie rodiny Tret'jakovových	11
Vášeň ke sběratelství	14
Čestný občan Moskvy	26
„Tret'jakovka“ bez Tret'jakova	28
V majetku státu	32
Tret'jakovská galerie na Sibiři	37
Život v muzeu po válce	40
Období rekonstrukce	42
Na prahu nového tisíciletí	45
Závěr	48
Použité zdroje a literatura	50
Dokumentární přílohy	

Dokumentární přílohy

Trefjakovská galerie

Trefjakovská galerie

Démétrios Soluňský

1108-1113. Kyjev. Mozajka

Andrej Rubljov

Trojice

Moskva. 1420

Borovikovskij V. L.

Portrét M. I. Lopuchinové. 1797

Kiprenskij O. A.

Portrét A. S. Puškina. 1827

Ivanov A. A

Kristus se zjevuje lidu. 1837-1857

Savrasov A. K.

Přiletěli havrani. 1871

Perin I. J.

Portrét P. M. Treťjakova. 1883

Polenov V. D.

Moskevský dvorek. 1878

Serov V. A.

Děvče s broskvemi. 1887

Šiškin I. I.

Žito. 1878

Vasilij Perov

Portrét Fjodora Dostojevského. 1872

Archip Kuindži.

Březový háj. 1879

Vasilij Věreščagin

Apoteóza války. 1871

Vasilij Pukirev

Nerovný sňatek. 1863

Nikolaj Ge

Petr I. vyslýchá careviče Alexeje Petroviče v Petěrgofu. 1871

Ilja Repin

Ivan Hrozný a jeho syn Ivan 16. listopadu roku 1581. 1885

Surikov V. I.

Ráno před popravou střelců. 1881